

Kravspesifikasjoner til tverrfaglig videreutdanning i psykososialt arbeid med barn og unge

Kravspesifikasjonene angir formålet med og krav til utdanningsinstitusjoner som får i oppdrag å etablere og gjennomføre tverrfaglig videreutdanning i psykososialt arbeid med barn og unge.

Innholdsfortegnelse

1	Formålet med utdanningen.....	3
1.1	Utvikle kunnskap og kompetanse i tråd med barn og ungdoms behov.....	3
1.2	Bedre samarbeid og koordinering av tjenestene	3
1.3	Fokusere på mestring i og av dagliglivet	3
2	Utdanningsmodell.....	3
3	Nivå og omfang	4
4	Krav til undervisningsinstitusjonene og undervisningspersonalet.....	4
5	Målgruppe og opptakskrav	5
6	Kompetanse etter endt utdanning.....	5
7	Faglig innhold.....	6
7.1	Kompetanse- og tjenesteutvikling – 15 studiepoeng	7
7.2	Psykisk helse hos barn og ungdom – 15 studiepoeng	7
7.3	Organisering og samordning av tjenestetilbudene til barn og ungdom – 15 studiepoeng.....	8
7.4	Psykososialt arbeid – ulike praksiser, teorier og etiske dilemmaer – 15 studiepoeng 8	
8	Organisering av undervisningen og progresjon i studiet	9
9	Undervisnings- og læreformer	9
10	Eksamens- og vurderingsordninger	10

1 Formålet med utdanningen

Utdanningen inngår som et tiltak i regjeringens strategiplan for barn og unges psykiske helse. Den etableres som et tverrfaglig og tverretatlig deltidsstudium, og skal gi kompetanse til å fremme og styrke mestring, trivsel og psykososiale beskyttelsesfaktorer samt kartlegge og dempe innflytelsen av psykososiale belastninger i hjem, barnehage, skole og nærmiljø. Studiet fokuserer på mennesker i alderen 0 til 23 år, og berører spørsmål knyttet til sped- og småbarn, eldre barn, ungdom og unge voksne. Utdanningen har tre hovedmål:

1.1 Utvikle kunnskap og kompetanse i tråd med barn og ungdoms behov

Utdanningen skal videreutvikle tjenestetilbudene og deltakernes kompetanser i tråd med barn og ungdoms behov. Den skal gi økt kunnskap og forbedret beredskap i skoler, barnehager, helse- og sosialtjenester, barnevernet, politiet og kultur- og fritidstilbud, og videreutvikle deltakernes ferdigheter til kontinuerlig kunnskaps- og tjenesteutvikling i et brukerperspektiv.

1.2 Bedre samarbeid og koordinering av tjenestene

Utdanningen skal inngå i et forpliktende samarbeid med utvalgte kommuner, og bidra til lokal tjenesteutvikling i samarbeid med frivillige organisasjoner og andre offentlige tjenestetilbud. Målet blir å skape møteplasser som trekker veksler på, etablerer og viderefører samarbeidende tjenestenettverk til beste for barn og ungdom, og dermed bidrar til videreutviklingen av tilgjengelige, fleksible og helhetlige tjenester.

1.3 Fokusere på mestring i og av dagliglivet

Utdanningen har en helsefremmende forankring, og skal videreutvikle deltakernes evner til å styrke barn og ungdoms egne ressurser og evner til selv å mestre livets utfordringer. Den skal gi kunnskap om nærmiljøets støttende funksjoner i forhold til barn og ungdoms psykiske helse, og utvikle ferdigheter til å styrke barn og unges familie og nettverk. Holdninger til brukerne og kunnskap om brukermedvirkning skal være en del av utdannelsen.

2 Utdanningsmodell

Utdanningen etableres som et oppdragsstudium og Sosial- og helsedirektoratet er oppdragsgiver for utdanningstilbudet. Et visst antall høyskoler vil få det faglige og administrative ansvaret for å gjennomføre utdanningstilbudet for en tidsbegrenset periode.

Regionsentrene for barn og unges psykiske helse i hver helseregion, engasjeres i studentenes undervisning, veiledning og eventuelt annen ferdighetstrening.

Det etableres en sentral styringsgruppe som har ansvar for å evaluere og endre kravspesifikasjonene. Styringsgruppen ledes av Sosial- og helsedirektoratet, og består videre av en representant Kunnskapsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet,

Regionsenter for barn og unges psykiske helse, Kommunenes sentralforbund, Organisasjonen Voksne for barn, Mental Helse Norge og Elevorganisasjonen.

Det anbefales å etablere en samarbeidsgruppe ved hver av høgskolene som får oppdraget. Denne gruppen består av representanter for høgskolen, R.BUP, barne-, ungdoms- og familieetaten, brukerorganisasjoner, studentrepresentant, fylkesmannsembetet, regionalt helseforetak, partnerskap for folkehelse samt aktuelle kommuner og KS. Samarbeidsgruppen har ansvar for å bidra til å forankre utdanningen i de lokale tjenestetilbudene, og sikre at utdanningens overordnede målsetting holdes i fokus.

Det må samarbeides med Mental Helse, Organisasjonen Voksne for barn, ADHD-foreningen eller andre brukerorganisasjoner med tilsvarende brukerrepresentasjon. Brukere må trekkes inn i selve utdanningen for å operasjonalisere brukerperspektivet.

Studentene evaluerer tilbudet hvert år, både undervisning og veiledning. Høgskolene oversender en årlig rapport til styringsgruppen. Rapporten skal inneholde dokumentasjon på deltakelse, samt den nevnte evalueringen.

3 Nivå og omfang

Utdanningen er på 60 studiepoeng. Den skal bygge på bachelorgrad, og etableres som en yrkesrettet og praksisnær utdanning på mastergradsnivå. Utdanningen skal både kunne gjennomføres som en selvstendig videreutdanning på 60 studiepoeng, og eventuelt også samtidig inngå som en del av en mastergrad på 120 studiepoeng. De høgskolene som ønsker å etablere studiet, må derfor vise til en konkret plan for hvordan utdanningen kan innpasses i et mastergradsprogram.

4 Krav til undervisningsinstitusjonene og undervisningspersonalet

Videreutdanningen skal etableres og gjennomføres i forpliktende samarbeid med det kommunale tjenesteapparat, og høgskolene må vise til eksisterende eller planlagt samarbeid om praksisnær fagutvikling med tjenestetilbud i kommunene. Det er også en klar fordel om høgskolene kan vise til interne, avdelingsoverskridende samarbeidsordninger slik at studentene får tilgang til og kan gjøre nytte av det samlede fagmiljøet ved høgskolen som utdanner kandidater til psykososialt arbeid med barn og ungdom på ulike nivå.

Utdanningen er beslektet med tverrfaglig videreutdanning i psykisk helsearbeid. Det er derfor ønskelig at begge studiene innehar en felles basiskompetanse som tilsvarer 15 studiepoeng, eksempelvis intensjonene i Opptrappingsplanen og Strategiplanen for barn og unges psykiske helse. Det er ønskelig, men ikke et absolutt krav at høgskoler som ønsker å etablere denne videreutdanningen, har tilbud om videreutdanning i psykisk helsearbeid.

Den ansatte ved den enkelte høgskole som får det faglige og koordinerende ansvaret for utdanningen må ha erfaring fra psykososialt arbeid med barn og ungdom i minimum 5 år, og tilfredsstillende faglige kvalifikasjonskrav i henhold til Lov om universiteter og høyskoler.

Praksisveiledning/veiledning på utføring av oppgaver i egen arbeidssituasjon er en vesentlig del av utdanningsprogrammet. Praksisveiledningen skal være gruppebasert, dette også for å styrke samarbeidet innad og mellom forvaltningsnivå. Det er derfor viktig at veilederne har

inngående kjennskap til fagfeltet, og at det etableres jevnlige møter mellom veilederne og resten av undervisningspersonalet. På samme måte er det viktig at veiledning på prosjekt- og forskningsarbeid gjøres av dertil kvalifiserte personer. Det skal gis undervisning om barn og ungdoms opplevelser og behov, og undervisningskreftene til denne undervisningen skal gjennomføres i samarbeid med personer som selv har erfaring med psykisk uhelse og vanskelige psykososiale levekår.

5 Målgruppe og opptakskrav

Studiet retter seg i hovedsak mot helse- og sosialfaglig og pedagogisk høyskoleutdannende og andre med høyskole- eller høyere universitetsutdannelse med relevante arbeidsforhold. Før oppstart av hvert utdanningsprogram inngår høyskolen et forpliktende samarbeid med administrasjonssjefen/rådmannen i minimum en kommune og ledelsen i den tilhørende enheten i psykisk helsevern for barn og unge. Avtalen konkretiserer et samarbeid der utdanningen inngår som en del av kommunens tjenesteutviklingsprogram og kompetanseplaner. Det skal tilstrebes at minimum 2 ansatte fra samarbeidende etater/virksomheter i disse kommunene/helseforetakene deltar i utdanningsprogrammet. Disse prioriteres ved opptak. Arbeidsgiverne undertegner en kontrakt som redegjør for hvordan arbeidsgiver skal benytte den nyervervede kompetansen. Behov for kvalifisert arbeidskraft i kommuner skal veie tungt ved opptak.

Krav til opptak er bachelorgrad (180 studiepoeng) i *helse- og sosialfag* (barnevern, ergoterapi, fysioterapi, sosialt arbeid, sykepleie eller vernepleie), *medisin*, *pedagogikk* (allmennlærer, førskolelærer), *politiarbeid* og/eller *psykologi*, og minst to års relevant yrkespraksis fra direkte arbeid med barn og/eller ungdom etter fullført utdanning. Søkere med annen høyskole- eller universitetsutdanning på tilsvarende utdannings- og praksisnivå kan etter særskilt vurdering bli tatt opp som student. Høyskolen skal også utarbeide kriterier for vurdering av realkompetanse for opptak til studiet i tråd med Lov om universiteter og høyskoler.

Alle deltakere må arbeide direkte med barn og/eller ungdom i minimum 50 % stilling under hele studiet. Hver deltaker må få bekreftet tilstedeværelse i minimum 300 arbeidstimer per år fordelt over minimum 8 måneder per år (ca en arbeidsdag per uke). Langvarige arbeidsavbrudd (eks. langvarige sykmeldinger) må diskuteres med studieledelsen. Konsekvenser for studieforløpet utarbeides lokalt.

Ved konkurranse om studieplass skal arbeidsgivers behov for kompetanse veie tungt.

6 Kompetanse etter endt utdanning

Utdanningsprogrammet tar som hovedregel utgangspunkt i deltakernes arbeidssted, og har til hensikt å forsterke deltakernes kompetanse i møte med barn, ungdom og deres familier i de forskjellige tjenestetilbudene. Deltakerne skal etter endt utdanning kunne initiere og gjennomføre helsefremmende og forebyggende arbeid med barn, ungdom og unge voksne, og skape og videreutvikle tilgjengelige, fleksible og samordnede tjenestetilbud til barn, ungdom og familier i krise, og derved inneha:

- ✓ Kunnskaper og ferdigheter til å systematisere og formidle erfaringsbasert kunnskap på en vitenskapelig anerkjent måte (A)
- ✓ Kunnskaper og ferdigheter til å delta i utviklingsprosjekter på eget arbeidssted (A)

- ✓ Erkjent og utviklet sin fagpersonlige kompetanse; kreativitet og mot, og styrket evnen til videre utvikling (A)
- ✓ Kunnskaper om og ferdigheter til systematisk, kritisk og etisk refleksjon i praksis (A)
- ✓ Historiekritisk og reflektert forhold til ulike perspektiver på normalitet og normalutvikling hos barn, ungdom, unge voksne og familier (B)
- ✓ Forståelser for og kunnskaper om grunnleggende vilkår for å fremme og videreutvikle barn og ungdoms evner til å mestre livskriser og psykososiale belastninger (B)
- ✓ Kunnskaper om vanlige psykososiale vansker og psykiske problemer og lidelser hos barn, ungdom og unge voksne, og kompetanser til å identifisere forhold ved samfunnet som kan påvirke utviklingen av slike vansker og problemer (B)
- ✓ Kunnskaper om lover, forskrifter og andre samfunnsbestemte forhold som regulerer og styrer det psykososiale arbeidet overfor barn, ungdom og unge voksne (C)
- ✓ Kunnskaper om tjenestetilbudets oppbygging lokalt, og oversikt over lokale og regionale tiltak overfor barn, ungdom og unge voksne som har til hensikt å bedre deres psykiske helse (C)
- ✓ Utviklet forståelse for behovet for sammenhengende og helhetlige tjenestetilbud (C)
- ✓ Kunnskap om, anerkjenne og kunne gjøre seg bruk av andre faggruppers kompetanse i et forpliktende samarbeid og utvikle evne til kommunikasjon og samhandling på tvers av faggrupper og nivåer (C)
- ✓ Evne til å initiere og delta i helhetlige og samhandlende tjenestetilbud til barn, ungdom, unge voksne og familier i krise (C)
- ✓ Kunnskaper og ferdigheter til å kartlegge, identifisere og styrke ressurser i hjem, barnehage, skole og nærmiljøet som øker barn og ungdoms evner til å mestre belastende psykososiale levekår, og kjenne til om ulike strategier og arbeidsmåter som minsker slike psykososiale belastninger (D)
- ✓ Kompetanse i å etablere og inngå i helsefremmende og mestringsskapende relasjoner med barn, ungdom og deres familier med utgangspunkt i deres ønsker og behov (D)
- ✓ Kompetanse til å identifisere og bistå barn, ungdom og unge voksne som har behov for psykiatrisk omsorg og behandling (D)
- ✓ Kunnskap om eget ansvarsområde og evne til å anvende eget fags særegne bidrag i psykososialt arbeid med barn, ungdom og unge voksne (D)

7 Faglig innhold

Psykososialt arbeid handler om å skape og forsterke barn og unges muligheter for å innta verdsatte sosiale roller, og gjennom deltakelse og samarbeid som tar utgangspunkt i barn og unges ressurser og sosiale kompetanser, øke egenverd, fremme selvstendighet og muligheter for å mestre dagliglivets krav i et inkluderende fellesskap. Arbeidet baserer seg på en forståelse av mestring og psykososiale problemer der de relasjonelle aspektene vektlegges, og fokuserer på samhandling og dialog i og med familie, nettverk og lokalsamfunn.

Utdanningen deles inn i fire hovedemner, og undervisning og pensum relateres til både lokal, regional, nasjonal og internasjonal erfaring og forskning. Vektlegging av sentrale tema innen de ulike hovedemnene gjøres ut fra lokale forutsetninger og behov, men det understrekes at utdanningen skal forankres i helsefremmende og forebyggende arbeid.

Det fjerde hovedemnet kan også etableres med en alternativ og supplerende fordypning som spisses mot behandlingsarbeid med barn, ungdom og unge voksne med psykiske problemer.

7.1 Kompetanse- og tjenesteutvikling – 15 studiepoeng

Dette hovedemnet fokuserer på utvikling av kunnskap, tjenestetilbud og fagpersonlig kompetanse. Oppmerksomheten rettes mot utvikling av kunnskaper, ferdigheter og holdninger i praksis og forholdet mellom disse. Emnet knyttes tett opp til veiledning i praksis og konkrete utviklingsprosjekter på arbeidsplassen, og strekker seg gjennom begge studieårene.

Sentrale tema:

- ✓ Kunnskapsdannelse i praksis – om erfaringsdeling, veiledning, refleksjon og utvikling av praktisk kunnskap
- ✓ Forståelse av og perspektiver på kunnskapende praksiser – om kunnskapens verdi- og teorigrunnlag
- ✓ Evidensbaserte praksiser og praksisbaserte evidenser – om kvalitetssikring og faglighet i tjenestetilbudet
- ✓ Tjenesteutvikling og endringsarbeid – om ansvar, samarbeid og prosjektledelse
- ✓ Behovs- og brukerstyrt tjenesteutvikling – om systematisk utforskning av brukernes erfaringer med og perspektiver på tjenestetilbudene
- ✓ Kritisk og etisk refleksjoner i og over praksis – om tatt-for-gitt-kunnskap og tradisjonsbundne praksiser
- ✓ Den personlige epistemologi – om egne overbevisninger, personlige utviklinger og faglige tenkning
- ✓ Uvikling av personlige kompetanser og moralsk forsvarlig praksis
- ✓ Etske dilemmaer og konfliktområder i praksis – om makt, hjelp og krenkelser i psykososialt arbeid med barn og ungdom

7.2 Psykisk helse hos barn og ungdom – 15 studiepoeng

Dette hovedemne gir kunnskaper om psykisk helse hos barn og unge, og viktige forutsetninger for å videreutvikle og bedre barn og ungdoms evner til å mestre livskriser og psykososiale belastninger, og gir oversikt over vanlige psykiske plager og lidelser hos barn, ungdom og unge voksne.

Sentrale tema:

- ✓ Perspektiver på barndom, ungdom og kultur – om oppvekstvilkår, utviklingshistorie, identitetsdannelse, kropp, kjønn og seksualitet
- ✓ Barn og ungdoms psykiske helse – historiske utviklingslinjer, nåtidige problemstillinger og framtidige utfordringer
- ✓ Trivsel og forhold som fremmer god psykisk helse hos barn, ungdom og familier – om økonomi og levekår blant barn og unge; boforhold, nærmiljø og lokal tilhørighet; familie/venner/nettverk og sosiale identiteter; kultur-/fritidstilbud, sosiale møtesteder og meningsskapende aktiviteter; barnehage/skole/arbeidsliv og mestring av hverdagens krav.
- ✓ Den samfunnsskapte uhelsen – om medieskapte utfordringer, sosiale marginaliseringsprosesser, fattigdom og sosial ulikhet i helse, homofil identitetsutvikling og problemstillinger knyttet til migrasjon og psykisk helse
- ✓ Når livet blir vanskelig – erfaringer fra barn, ungdom og familier i sorg og krise
- ✓ Ulike risikofaktorer for utvikling av psykososiale problemer – om barn av psykisk syke foreldre, barn som lever i familier med vold/familier med

rusproblemer, skilsmisser, ensomhet og mobbing, fysisk og psykisk vanskjøtsel og mishandling, krigsopplevelser og traumer, religiøs fundamentalisme

- ✓ Tegn på psykososiale problemer og psykisk uhelse hos barn og ungdom – om rus og rusmisbruk, spilleavhengighet, skoleproblemer og tilpasningsvansker, sorg og tristhet, selvskading, og selvmordstanker, spiseforstyrrelser, innagerende og utagerende atferd, kriminalitet
- ✓ Barn og ungdoms psykiske helse – historiske utviklingslinjer, nåtidige problemstillinger og framtidige utfordringer
- ✓ Psykiske lidelser hos barn og ungdom – depresjon, suicidalitet, spiseforstyrrelser, ADHD, utviklingsforstyrrelser, atferdsproblemer, psykose
- ✓ Klassifikasjon og psykiatrisk diagnostikk av barn og ungdom – bruksområder, utfordringer og fagets dilemmaer
- ✓ Kunnskap om sjeldne funksjonshemninger og psykiske helse

7.3 Organisering og samordning av tjenestetilbudene til barn og ungdom – 15 studiepoeng

Dette hovedemnet fokuserer på tverrfaglig og tverretatlig samarbeid, og retter søkelys mot organisering av tjenestetilbudene til barn og ungdom. Emnet gir både kunnskap om dette, og sikter mot å etablere, videreføre og forsterke konkrete samarbeidsstrukturer i tjenestetilbudene.

Sentrale tema:

- ✓ Barns beste? – historiekritiske beskrivelser av utviklingen av tjenester og fritidstilbud til barn og ungdom
- ✓ Overordnede konvensjoner, lover og forskrifter – menneskerettigheter, barnekonvensjonen, barnehageloven, barnevernloven, lov om barn og familier, lov om helsepersonell, lov om kommunehelsetjenesten, lov om sosiale tjenester, opplæringslova, pasientrettighetsloven, psykisk helsevernloven, forskrift om individuell plan etc.
- ✓ Forvaltning av taushetsplikt i praksis – et vern og et hinder?
- ✓ Individuell plan – brukerstyrte tjenester
- ✓ Regjeringens strategiplan for barn og unges psykiske helse
- ✓ Organisering og samordning av kommunale, fylkeskommunale, regionale og statlige tjenester til barn og ungdom
- ✓ Frivillige, selvhjelps- og brukerstyrte tiltak
- ✓ Utvikling av helhetlige, koordinerte tjenester til barn og ungdom – tiltaksoversikt og tiltaksorientering i praksis
- ✓ Tverrfaglig og tverretatlig samarbeid – om samarbeid og ansvarsdeling både i og mellom tjenester på ulike forvaltningsnivå
- ✓ Samarbeidskunnskap – om ulike faggruppers kunnskaper og ansvarsområder

7.4 Psykososialt arbeid – ulike praksiser, teorier og etiske dilemmaer – 15 studiepoeng

Dette hovedemnet gir kunnskap om ulike strategier for forebyggende arbeid og arbeidsmåter i psykososialt arbeid. Deltakerne blir utfordret på egne fagteoretiske

perspektiver og metoder, og får mulighet til å videreutvikle sine teoretiske og praktiske handlingskompetanser basert på en relasjonell grunnforståelse.

Sentrale tema:

- ✓ Forebyggende og helsefremmende psykososialt arbeid med barn og ungdom – konkrete og gode eksempler (venn1.no, God start!)
- ✓ Kartlegging av psykososiale risikofaktorer og sosiale beskyttelsesfaktorer i lokalmiljøet - tiltaksoversikt
- ✓ Tiltak som forsterker muligheter og evner til medvirkning og mestring av eget liv – om lavterskeltilbud
- ✓ Behovs- og brukerstyrte tiltak som understøtter barn, ungdom og pårørendes kompetanser og ressurser
- ✓ Om kriser, mekling og konflikthåndtering – om å styrke og myndiggjøre private nettverk, oppvekstmiljø og lokalsamfunn
- ✓ Om å fange opp, samtale og arbeide med risikoutsatte barn og ungdom
- ✓ Om bruk av aktivitet, bevegelse, lek, kunst og kreativitet i psykososialt arbeid med barn og ungdom
- ✓ Ulike arbeidssteder og arbeidsmåter med barn og ungdom med psykiske problemer – forståelse, vurderinger og handlingsalternativer fra ulike perspektiver
- ✓ Eget fags teorier og arbeidsformer for å fremme barn og ungdoms psykiske helse

8 Organisering av undervisningen og progresjon i studiet

tappes unødvendig for personell. Hovedemne D kan evt. suppleres med en fordypning med større vekt på behandling av barn, ungdom og unge voksne med psykiske lidelser.

Følgende skisse viser organisatorisk inndeling og progresjon i studiet.

Hovedemne A. Kompetanse- og tjenesteutvikling – 15 studiepoeng		
Hovedemne B. Psykisk helse hos barn, ungdom og unge voksne - 15 studiepoeng	Hovedemne C. Organisering og samordning av tjenestetilbudene til barn, ungdom og unge voksne - 15 studiepoeng	Hovedemne D. Psykososialt arbeid – ulike praksiser, teorier og etiske dilemmaer - 15 studiepoeng

9 Undervisnings- og læreformer

Utdanningen skal muliggjøre systematisk kunnskaps- og tjenesteutvikling gjennom å skape dialoger på tvers av fagbakgrunn og tjenestested, og skal åpne for erfaringsutveksling og veiledning på eget arbeid. Felles undervisning kombinert med tverrfaglig og tverretattlige veilednings- og studiegrupper hvor en knytter det faglige innholdet til praktisk arbeid med barn og ungdom, er den vesentligste læringsformen. Veiledningen skal være et bindeledd mellom teoretisk tilfang og praktisk arbeid.

Veiledningen gjennomføres i geografisk nærhet av de aktuelle samarbeidskommunene, og skal så langt det er mulig settes sammen av fagpersoner fra samarbeidende tjenestenettverk.

Det forutsettes at de benyttes Class Fronter eller annet kommunikasjonsverktøy mellom studiested og student.

10 Eksamens- og vurderingsordninger

Det skal avlegges eksamen for hvert hovedemne, og deltakerne skal utarbeide en avsluttende, skriftlig oppgave. Tema skal godkjennes av ansvarsgruppa. Brukernes stemme skal synliggjøres i vurderinger av deltakernes arbeid og kompetanse. Det skal benyttes både prosessorienterte vurderingsordninger og mer kunnskapsprøvende eksamensordninger.